

УДК 329.15:94 (477.41) «1967/1972»

*Борис Дем'яненко,
Віра Дем'яненко
(Переяслав-Хмельницький)*

ЗАХОДИ РЕСПУБЛІКАНСЬКОГО КОМПАРТІЙНОГО КЕРІВНИЦТВА ЩОДО БУДІВНИЦТВА ТА ПЕРЕСЕЛЕННЯ СЕЛА ЦИБЛІ ПЕРЕЯСЛАВ-ХМЕЛЬНИЦЬКОГО РАЙОНУ (1967–1972 РР.)

У статті аналізується складний комплекс владних та соціально-економічних заходів, які проводилися під час спорудження Канівського водосховища та переселення жителів ряду сіл Переяслав-Хмельницького району.

Ключові слова: с. Циблі, Переяслав-Хмельницький район, жителі, затоплені села.

У колишній радянській історії реконструкція минулого тривалий час розглядалася істориками як пошук, здобування, аналіз та оцінка знань про політичні події, взаємовідносини (достатньо часто гостроконфліктні) людських спільнот (соціальних, етнічних, релігійних тощо), факти економічного та духовно-культурного життя. Значно менше уваги приділялося змінам у соціально-психологічній сфері суспільства, природному, міграційному та соціальному рухові населення, історії окремо взятої людини у всій її неповторності та індивідуальності.

Ця ситуація чітко прослідковується і під час висвітлення окремих складових політики індустріалізації в країні, зокрема будівництва Канівського (1972–1978 рр.) водосховища (чергового і останнього водосховища Дніпровського гідрокаскаду (1932–1975 рр.)).

Метою нашої роботи є аналіз складного комплексу владних та соціально-економічних заходів, які проводилися під час спорудження Канівського водосховища та переселення жителів ряду сіл Переяслав-Хмельницького району, зокрема, села Циблі.

Проблема затоплення, переселення та адаптації мешканців затоплених сіл Переяслав-Хмельницького району відноситься до маловивчених. Серед сучасних дослідників, чий науковий доробок торкається означеної проблеми, варто назвати – Горло Н.В. [17-21], Горбового О.А. [15-16], Колибенка О.В. і Набок Л.М. [29], Лесика М.П. [26-27]. Цікаву інформацію містять публіцистичні розвідки у місцевій радянській пресі («Комуністична праця») [23-25; 12; 28; 30-37; 43; 45; 47] та сучасній «Вісник Переяславщини» [22; 14; 8; 38-42; 44]. Публікації здебільшого некритично відображають реалії будівництва Канівського водосховища, переселення та адаптації жителів затоплених сіл. Ґрунтовною джерельною базою дослідження (яка, закономірно, є ідеологічно забарвленою) є матеріали архіву Переяслав-Хмельницької районної Ради (Фонд 1. Районна Рада та її виконавчий комітет та Фонд 2. Районна планова комісія). Авторами використані також усні свідчення корінного жителя села Циблі Лесика Михайла Прохоровича (1928 р.н.), переселенки із затопленого села В'юнище – жительки села Циблі Дем'яненко Меланії Леонтіївни (1911–1991 рр.) та переселенця із затопленого села В'юнище – жителя села Циблі, учасника будівництва нового села Циблі Дем'яненка Леоніда Юхимовича (1946 р.н.).

З метою підвищення ефективності використання гідроенергетичних ресурсів, збільшення енергоресурсів республіки шляхом будівництва мережі гідроелектростанцій та підвищення ефективності сільського господарства за рахунок створення системи штучної меліорації земель упродовж 1950–1970-х рр. на р. Дніпро було споруджено каскад водосховищ (Каховське (1952–1956 рр., площа 2155 км², об'єм 18,2 км³, довжина 230 км, найбільша ширина 25 км), Кременчуцьке (1959–1961 рр., площа 2250 км², об'єм 13,5 км³, довжина 185 км, найбільша ширина 30 км) [11, с. 512, 590], Дніпродзержинське (1963–1965 рр., площа 567 км², об'єм 2,45 км³, довжина 140 км, найбільша ширина 20 км) [9, с. 365], Київське (1964–1966 рр., площа 922 км², об'єм 3,73 км³, довжина 110 км, найбільша ширина 12 км) [10, с. 302] та Канівське (1972–1978 рр., площа 675 км², об'єм 2,62 км³, довжина 152 км, найбільша ширина 8 км)) [11, с. 490], який доповнив Дніпровське водосховище 1927–1932 рр. [21]. Цей процес

призвів до зміни річкового режиму (підняття ґрунтових вод, зміни умов проживання риби, погіршення самоочисної здатності річки), супроводжувався затопленням великих територій (руйнація прибережних населених пунктів, втрата сільськогосподарських земель, знищення природних ландшафтів, історико-культурної спадщини) та чисельним переселенням звідти місцевих мешканців.

Канівська ГЕС стала останньою гідроелектростанцією в Дніпровському каскаді і була покликана вирішити низку завдань, найголовнішими серед яких було забезпечення погашення пікових навантажень в енергосистемі УРСР, покращення діяльності інших гідроелектростанцій каскаду, створення суднохідного шляху від Чорного моря до гирла р. Прип'яті (ставилося завдання зробити сталою глибину Дніпра від Херсону до Києва – 3,65 м), використання для водозабезпечення, зрошення, вирощування риби. Разом із тим, будівництво Канівського водосховища стало безпосередньою причиною затоплення значних територій Київської та Черкаської областей (площа водойми 675 км²). У зв'язку з цим, у Переяслав-Хмельницькому районі було здійснено масштабне переселення мешканців більше десяти населених пунктів з подальшою реорганізацією адміністративного устрою. За даними економічної характеристики району на 1965 р. [6, арк. 3,4] можна оцінити адміністративний статус та чисельність населення його поселенських структур. Згідно проекту будівництва Канівського водосховища у зону затоплення потрапило дев'ять сіл: В'юнище (988 жителів, В'юнищанська сільська рада), Циблі (1283 жителі, В'юнищанська сільська рада), Козинці (465 жителів, В'юнищанська сільська рада), Зарубенці (552 жителі, Григорівська сільська рада), Трахтемирів (454 жителі, Григорівська сільська рада), Підсінне (775 жителів, Дівичківська сільська рада), Андруші (1027 жителів, Трубайлівська сільська рада), Комарівка (1046 жителів, Хоцьківська сільська рада), Городище (556 жителів, Хоцьківська сільська рада) та хутір Монастирок (172 жителі, Григорівська сільська рада) [6, арк. 3,4]. Затопленню підлягали кілька маленьких хуторців, які не зазначені у вказаному документі: Гора, Борок, Гетьманів, Чубуки, Лісаневичі, Слобода, Максимівка та інші [26, с. 4]. У господарському відношенні частина названих сіл підпорядковувалася колгоспам ім. Шевченка (села В'юнище, Циблі та Козинці) та «Комунар» (села Комарівка і Городище). Інші знаходилися у підпорядкуванні радгоспів «Григорівський» (села Зарубинці, Трахтемирів, хутір Монастирок), «Дніпро» (с. Підсінне) та «Переяславський» (с. Андруші). Географічно, села, що підлягали затопленню, відносилися до Правобережних (Зарубинці, Трахтемирів та Монастирок) та Лівобережних (Андруші, В'юнище, Городище, Козинці, Комарівка, Підсінне, Циблі). У цілому, затопленню підлягали 16% значних населених пунктів району і переселенню – близько 12% населення.

Суттєво змінила ситуацію у придніпровських селах району постанова Ради Міністрів УРСР № 929 від 12 серпня 1963 р. «Про заходи по переселенню населення і перенесенню на нові місця будівель і споруд у зв'язку з будівництвом Канівської гідроелектростанції». Вона започаткувала підготовку відповідних територій до затоплення водами Канівського водосховища [1, арк. 20-21].

У зв'язку із будівництвом вказаного гідровузла перед державою постав ряд важливих соціально-економічних проблем. По-перше, це проблеми, пов'язані з будівництвом Канівської ГЕС. Друга група проблем стосувалася створення Канівського водосховища (визначення нового місця проживання переселенців, відшкодування їм матеріальних збитків, організація процесу переселення та перенесення об'єктів соціальної інфраструктури затоплених сіл). Указані заходи тривали упродовж 1963–1965 рр. Вирішуючи питання розміщення переселенців, компартійне керівництво УРСР керувалося прагматичними міркуваннями та останніми тенденціями у соціальній політиці. Основою стратегії переселення мешканців сіл Переяслав-Хмельницького району було намагання розмістити максимальну кількість селян у межах району, якомога ближче до колишнього їх місця проживання, насамперед для економії транспортних витрат. Для визначення розмірів грошової компенсації цього виду матеріальних збитків у 1964 р. було розроблено відповідну схему переселення селян [2, арк. 29]. Ті жителі сіл, які переїжджали не за планом (стихійно), змушені були робити це за власний рахунок.

Переселенський етап у затопленні сіл Переяславщини розпочався у 1965 р. (вручення

актів оцінки майна 1295 індивідуальним господарствам) [13] і закінчився у 1972 р. (прийняття Радою Міністрів УРСР постанови № 545 від 29 листопада 1972 р. «Про затвердження відводу земельних ділянок під водоймище Канівської ГЕС» [3, арк. 53].

Більше десяти населених пунктів Переяслав-Хмельницького району були переселені і лише циблинам пощастило переселитися на рідне колгоспне поле і будувати тут нове сучасне експериментально-показове село. Було вирішено, що до нового села Цибли будуть переселені села Цибли, В'юнище, Козинці, Городище, Комарівка, Зарубенці. Офіційно про будівництво нового села і про майбутнє переселення цибливчан повідомив на загальних зборах села заступник голови Переяслав-Хмельницького райвиконкому Головка І.С. До початку будівництва Канівського водосховища село Цибли було не електрифіковане і не радіофіковане, жителі не бачили телевізорів та інших зручностей цивілізації, сільські вулиці були без назв (орієнтувалися по назві «кутків» села – Підпоринці, Слобода, Хутір, Бойки тощо), у селі працювала восьмирічна школа (у 1965 р. навчалось 178 учнів), вечірня восьмирічна школа для дорослих. Восьмирічна школа працювала в одну зміну в чотирьох приміщеннях: новозбудованому на 4 класні кімнати (5-8 класи), старому шкільному приміщенні на 2 класні кімнати (3-4 класи), у приміщенні звичайної сільської хати на кутку Омеляни на 2 кімнати (1-2 класи), було окреме приміщення для майстерні. Директором школи працював Лесик Михайло Прохорович, завучем – Бобровник Микола Пилипович. Працював медичний пункт (завідуюча – Миколаєнко Настя, акушерка – Лисенко Віра), сільський магазин (завмаг – Шуляк Ірина), будинок культури (директор Лесик Олександра), бібліотека (завідуюча – Миколаєнко Тетяна). Два рази в тиждень за допомогою пересувної кіноапаратури в будинку культури демонструвалися художні фільми.

Певні незручності жителям села приносили щорічні повені. Навесні незамінним взуттям ставали гумові чоботи, а транспортом – човен. Але до цього природного явища селяни звикли і пристосувалися, навіть мали певну вигоду. Відразу після повені вони заготовляли рибу, якої вода наносила у великій кількості в усі долини і впадини, що були у селі. Там її можна було ловити навіть руками.

Як свідчить подвірний перепис населення за 1962 р. в селі проживало 1313 жителів, з них 574 чоловіків, 739 жінок, в селі було 375 хат, 446 сараїв, 432 корови, 399 свиней, 72 сім'ї пасіки [27, с. 108].

16 січня 1959 р. на базі колгоспів сіл Цибли, В'юнище і Козинці було створено великий об'єднаний колгосп імені Шевченка (це назва колгоспу села В'юнище – прим. авторів) з Цибливським, В'юнищанським і Козинським відділками. Цибливським відділком керував Лесик Василь Васильович. У результаті об'єднання у колгоспі було 6678 га орної землі, 18 тракторів, 10 зернових і 6 спеціальних комбайнів, 10 автомобілів. Колгосп спеціалізувався на виробництві молока і м'яса, вирощував велику кількість овочів, культивував технічну культуру – м'яту [27, с. 108]. Результати господарювання об'єданого колгоспу за 1961 р. виглядали так: у господарстві працювали 1642 колгоспники, які виробили 435 тисяч 691 трудовень (у середньому 265 трудовнів на працівника у рік), виплачено колгоспникам 213990 крб., на трудовень – по 40 коп. і по 1 кг хліба. Урожайність пшениці складала 17,4 ц/га, кукурудзи – 40,3 ц/га, гороху – 15,2 ц/га, м'яти – 10,2 ц/га, картоплі – 122 ц/га, цукрового буряка – 224 ц/га, овочів – 90,8 ц/га. У господарстві 556 продуктивних корів, надій на корову становив 1949 кг; свиней – 1777 голів, вироблено м'яса на 100 га угідь 17 ц, овець – 438 голів, вироблено вовни на вівцю – 2 кг, курей – 2770 голів, вироблено яєць на курку – 112 шт. [27, с. 108-109]. Колгосп ім. Шевченка займав перше місце в районі за площею сінокосів (1099 га при загальній площі у 7694 га) та друге – за площею пасовиськ (746 га при загальних 5167 га) [7, арк. 7].

З 1964 р. в селі Цибли постійно працює бригада плановиків Укрдніпросільбуду Міністерства сільського господарства УРСР. На картах і на відведеній для забудови колгоспній землі вони наносять вулиці нового села, вказують місця для будинків, водяних, газових і електричних мереж. Завідуючий відділком Лесик Василь у 1965 р. призначає колгоспника Курила Василя Макаровича (1934 р.н.), який непогано розумівся на картах, працювати разом із головним архітектором села Паньком В.І., геодезистами Берещенком Г.М., Паньком Ю.С. та Панько К.В. по розбивці на місцевості нового села Цибли (11 км² колгоспного поля старого села

Циблі – прим. авторів). Упродовж 1965–1966 рр. село Нові Циблі було майже повністю нанесене з карт в натурі на колгоспну землю.

Проблемами оцінки та відшкодування збитків займалася спеціальна районна оціночна комісія, яку затвердили у 1964 р. [1, арк. 20-21]. Вона проводила інвентаризацію будівель та іншого майна, що знаходилося на території садиб колгоспу. У свою чергу, при Циблівській сільській раді створено комісію з обліку нерухомості в переселенців, яка безпосередньо співпрацювала з відділом по переселенню при Переяслав-Хмельницькому райвиконкомі [4, арк. 17-18]. В уточнених списках переселенців обліковувалися всі житлові приміщення, господарські будівлі, погребі, фруктові дерева, визначалася їх ціна. Під час переселення, коли потрібно було платити за будинок, держава цю суму зараховувала як перший внесок за новобудову. Сума компенсацій коливалася від 700 до 2500 крб., в залежності від розміру завданого збитку. Перенесення приватних будинків, спорудження нових, які належали колгоспникам і артільям, проводилося за їх рахунок, а будівництво підприємств, споруд і будинків для службового використання – за рахунок коштів відповідних відомств і організацій. Крім грошових компенсацій, переселенцям надавалася транспортна допомога та допомога у придбанні будівельного матеріалу – деревини, столярних виробів, шиферу, скла, цвяхів тощо.

Очистка зони затоплення включала не лише виселення людей, а і звільнення території від соціальної інфраструктури, що забезпечувала їхнє проживання. Ставлення держави до її об'єктів було різним. Ті з них, які мали певну господарську цінність, намагалися перенести до нового населеного пункту або продати. Так, будинок культури зі старих Цибель перенесено в спортивний зал нового будинку культури. Церкви, у зв'язку з атеїстичною ідеологією, в основному затоплювалися (напівзруйнована церква на честь Пророка Іллі в старому селі Циблі досі видніється на острові Дніпра неподалік нових Цибель – прим. авторів). Кладовище з села Циблі не переносилося, воно знаходилося на підвищенні і тому затоплене не було.

Упродовж 1965–1967 рр. правління колгоспу за рекомендацією Переяслав-Хмельницького райвиконкому та райкому партії посилало делегації колгоспників у новозбудовані села Ксаверівку та Кодаки Васильківського району на Київщині. Особливо сподобалося циблівчанам с. Кодаки, де жила і працювала ланкова комплексної ланки буряководів, двічі Герой Соціалістичної Праці О.К. Диптан. Не дивлячись на активну агітацію і змалювання комфортного життя в новому селі, з села почали виїжджати окремі сім'ї: декілька сімей виїхали в Херсонську обл. (найбільше в Цюрюпинський район), в м. Таращу та Таращанський район, найбільше циблян переселилося у радгосп Хмельовик Березанського району та в м. Переяслав-Хмельницький.

Будівництво великого експериментально-показового села було розпочато в 1967 р. і відбувалося комплексно: центр села з середньою школою на 560 місць, будинком культури із залом на 580 місць, з бібліотекою та спортивним залом, торгівельним центром, адміністративним центром, двома дитячими садками-яслами на 140 місць кожний, медичною амбулаторією, аптекою, банно-пральним комбінатом, майстернею побутового обслуговування населення, котельнею, пожежним депо, очисними спорудами були готові вже на початок осені 1969 р. Це дало змогу місцевій школі розпочати новий навчальний рік з 1 вересня 1969 р. Кошторис будівництва згідно з планом складав 8 млн. 953 тис. крб., будівельники ПМК-13 і ПМК-14 тресту «Бориспільсьгоспбуд» реально освоїли 7 млн. крб. Організували і керували будівництвом Блаватний Л.І., Кошелєв А.Ф., Крижанівський П.Г., Пручай П.І., Ткаченко О.Ф., Шуров В.А. У процесі експериментального будівництва було відібрано для забудови 10 типів будинків, переважно одноповерхових, на центральній вулиці (вул. Леніна – прим. авторів) – двоповерхових, розрахованих на дві сім'ї. Планова ціна одного одноповерхового будинку складала від 8 до 9 тис. крб. До всіх житлових приміщень і будинків громадського центру підведено газ, водопровід і каналізацію, електропостачання, заасфальтовано вулиці, проведено благоустрій територій (на початку 1970-х рр. у Переяслав-Хмельницькому районі було газифіковано лише три села – Циблі, Жовтневе і Пристроми – прим. авторів).

У середньому кожного дня на будівництві працювали 450 робітників, переважно молодь. ПТУ і будівельні технікуми Київської, Полтавської, Дніпропетровської, Миколаївської та

Луганської області направляли на будову села студентів з різноманітними будівельними спеціальностями. Активно працювали на новобудові члени будівельного загону «Інтернаціональний» (19 студентів Лейпцігського університету та 12 студентів Київського державного університету імені Т. Шевченка – прим. авторів), жителі села Циблі, учні старших класів циблівської школи (у вихідні дні і в час канікул), жителі навколишніх сіл району. Дві учениці місцевої школи Савенко Любов і Лесик Галина за добросовісну роботу в бригаді штукатурів були нагороджені медаллю ВДНГ СРСР «За трудову доблесть».

Для окремих соціальних категорій – пристарілих громадян, інвалідів Великої Вітчизняної війни і праці, сім'ям загиблих воїнів Радянської Армії, одиноких переселенців – державні будівельні організації будували у селі одноповерхові двокімнатні будинки (на дві сім'ї) з усіма зручностями (газом, водою, електрикою). Сума, в яку оцінювалося їхнє колишнє господарство, йшла до державного бюджету як оплата за нове житло.

Усього в селі було збудовано 765 будинків, у т. ч. 115 будинків було збудовано самими колгоспниками (для переселенців сіл Циблі, В'юнище, Козинці, Городище, Комарівка, Зарубенці і Лукавиця у новому селі були спеціально відведені вулиці), 480 будинків збудовано за кошти колгоспу, 170 будинків побудовано за державні кошти, із них 80 двоквартирних будинків держава побудувала для пенсіонерів, пристарілих, інвалідів Великої Вітчизняної війни. Будівництво було завершено в 1972 р., у 1973 р. населення нового села Циблі нараховувало 2750 осіб [5, арк. 87].

Роботі по будівництву села приділялася велика увага як районної влади, так і місцевої преси. Зокрема, з 1968 р. газету «Комуністична праця» зобов'язують висвітлювати на своїх сторінках хід будівництва у зв'язку з приналежністю його до комсомольських будов [23-25; 30-37 та ін.].

Закономірно, що перебіг та результати переселення для різних категорій населення були різними: великий вплив мали такі фактори, як матеріальне благополуччя та статус, вікові, психологічні, фізіологічні особливості. Частина мешканців поставилися до переселення насторожено і навіть негативно, що знайшло своє вираження у пасивній формі опору переселенню (затягування із переселенням, письмові звернення до владних органів з метою захисту свого села тощо). Більш активних дії з боку переселенців зафіксовано не було. Найважче доводилося старим та самотнім людям, інвалідам війни та праці. До того ж, переселення передбачало багато клопотів і не завжди означало покращення життя. Проте, для багатьох селян воно стало нагодою для покращення життєвого рівня. Найкраще цією нагодою скористалися молоді та підприємливі люди.

Отже, у процесі переселення в село Циблі жителі навколишніх сіл, які підлягали затопленню, зіткнулися з проблемами знесення старого житла, його перенесення чи будівництва нового, забезпечення присадибними земельними ділянками, сінокосами, розміщення та утримання худоби, переїзду до нового місця проживання, перенесення могил родичів зі старих цвинтарів тощо. Виділялися два типи стратегій поведінки переселенців при виборі нового місця проживання: централізована (визначена та забезпечена державою) та індивідуальна (переселення поза державними напрямками). При цьому переселенці керувалися різними мотивами: державними рекомендаціями, бажанням проживати поблизу родичів чи знайомих, можливістю отримати роботу та особистими уподобаннями (проживання поблизу річки, лісу тощо). У цілому ж переселення носило кардинальний, примусовий та безповоротний характер.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької державної районної адміністрації. – Ф. 1. Районна Рада та її виконавчий комітет. – Оп. 1. Рішення про затвердження районної оціночної комісії по оцінці будівель і споруд у зв'язку з будівництвом Канівської гідроелектростанції № 351. – Од. зб. 140. Протоколи засідань исполкома за 1964 год. Начато 21 сентября 1964 года. Окончено 25 декабря 1964 года. – Том 3. – Арк. 20-21.
2. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької державної районної адміністрації. – Ф. 1. Районна Рада та її виконавчий комітет. – Оп. 1. Рішення про затвердження віддалі переселяємих сіл

- до нового місця заселення № 365. – Од. зб. 140. Протоколи засідань исполкома за 1964 год. Начато 21 сентября 1964 года. Окончено 25 декабря 1964 года. – Том 3. – Арк. 29.
3. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької державної районної адміністрації. – Ф. 2. Районна планова комісія. – Оп. 1. Перелік адміністративно-територіальних одиниць по Переяслав-Хмельницькому району та численність населення на 1965 р. – Од. зб. 103. Экономическая характеристика района на 1965 год. – Арк. 3, 4.
 4. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької державної районної адміністрації. – Ф. 1. Районна Рада та її виконавчий комітет. – Оп. 1. Рішення про зняття з обліку земель затоплених водоймищем Канівської ГЕС № 145. – Од. зб. 272. Протоколи засідань исполкома за 1973 год. Начато 8 января 1973 года. Окончено 19 марта 1973 года. – Том 1. – Арк. 53.
 5. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької державної районної адміністрації. – Ф. 2. Районна планова комісія. – Оп. 1. Перелік колгоспів, радгоспів та інших сільськогосподарських організацій по Переяслав-Хмельницькому району. – Од. зб. 103. Экономическая характеристика района на 1965 год. – Арк. 7.
 6. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької державної районної адміністрації. – Ф. 1. Районна Рада та її виконавчий комітет. – Оп. 1. Рішення про утворення відділу по переселенню при райвиконкомі у зв'язку з будівництвом Канівської ГЕС № 13. – Од. зб. 161. Протоколи засідань исполкома за 1966 год. Начато 21 января 1966 года. Окончено 15 июня 1966 года. – Том 1. – Арк. 17,18.
 7. Архівний відділ Переяслав-Хмельницької державної районної адміністрації. – Ф. 1. Районна Рада та її виконавчий комітет. – Оп. 1. Постанова про хід будівництва показового села Циблі № 41. – Од. зб. 185. Протоколи и постановления засідань исполкома и бюро районного комитета КП Украины за 1968 год. Начато 19 января 1968 года. Окончено 14 июня 1968 года. – Том 1. – Арк. 87.
 8. Бала А. Реквієм по утоплених селах / А. Бала // Вісник Переяславщини. – 2006. – 4 квітня.
 9. Большая Советская Энциклопедия. (В 30 томах) / Гл. ред. А.М. Прохоров. Изд. 3-е. – М.: «Советская Энциклопедия», 1972. – Т. 8. – Дебитор – Евкалипт, 1972. – 592 с.
 10. Большой словарь географических названий / Гл. ред. В.М. Котляков. – Екатеринбург: У-Фактория, 2003. – 832 с.
 11. Большой энциклопедический словарь. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. – 1456 с.
 12. Головка І. Дніпровська дамба / І. Головка // Комуністична праця. – 1966. – 18 серпня.
 13. Головка І. Під майбутнє море / І. Головка // Комуністична праця. – 1966. – 11 січня.
 14. Головка І. Під майбутнє море / І. Головка // Комуністична праця. – 1966. – 11 січня.
 15. Гончаренко М. За що тебе сплюндровано краю милий? / М. Гончаренко // Вісник Переяславщини. – 1997. – 2 грудня.
 16. Горбовий О. Трансформація повсякдення жителів сіл Андруші та Зарубинці: наслідки переселення / О. Горбовий // «Історія повсякденності: теорія та практика». Матеріали всеукр. наук. конф., Переяслав-Хмельницький, 14-15 травня 2010 р. / [Упоряд.: О.М. Лукашевич, Т.Ю. Нагайко]. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – С. 206-208.
 17. Горбовий О.А. Затоплені села Переяславщини: переселення та адаптація. Бакалаврська робота / О.А. Горбовий. – Переяслав-Хмельницький, 2011. – 72 с.
 18. Горло Н.В. Виплата компенсації переселенцям у період спорудження водосховищ Дніпровського гідрокаскаду як прояв нехтування людським фактором (50–70-і рр. ХХ ст.) / Н.В. Горло // Література та культура Полісся. – Ніжин: НДПУ ім. М. Гоголя, 2005. – Вип. 29. Регіональна історія та культура в українському і східноєвропейському контексті. – С. 191-196.
 19. Горло Н.В. Основні підходи до забудови сіл та житлового будівництва у зоні водосховищ Дніпровського гідрокаскаду: історичний аспект (50–70-ті рр. ХХ ст.) / Н.В. Горло // Український селянин. – Черкаси, 2006. – Вип. 10. – С. 363-366.
 20. Горло Н.В. Переселення в південні області України під час спорудження водосховищ Дніпровського гідрокаскаду (50–70-і рр. ХХ ст.) / Н.В. Горло // Збірник матеріалів наукової

- конференції студентів, аспірантів та молодих вчених. Запорізький державний університет, 13–16 квітня 2004 р. – Запоріжжя: ЗДУ, 2004. – С. 311-316.
21. Горло Н.В. Роль людського фактора у період спорудження Дніпровського гідрокаскаду (50–70-і рр. ХХ ст.) / Н.В. Горло // Грані: Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах. – Дніпропетровськ, 2005. – № 4 (липень-серпень). – С. 21-27.
 22. Горло Н.В. Спорудження водосховищ Дніпровського гідрокаскаду: соціальний та економічний аспекти (50–70-ті рр. ХХ ст.): Автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук: спец. 07.00.01 – Історія України / Н.В. Горло. – Запоріжжя, 2007. – 24 с.
 23. Денисенко Н. Було на землі село Монастирок / Н. Денисенко // Вісник Переяславщини. – 1995. – 25 листопада.
 24. Зйомка майбутнього дна Канівського моря // Комуністична праця. – 1966. – 7 липня.
 25. Кусай М. У Нових Циблях / М. Кусай // Комуністична праця. – 1971. – 7 листопада.
 26. Лесик М. «Циблі» – моє рідне село на Переяславщині (Спогади). – Переяслав-Хмельницький: СКД, 2007. – 172 с.
 27. Маринич Н. Гордимися своїм селом / Н. Маринич // Комуністична праця. – 1973. – 7 листопада.
 28. Михайло Лесик. Циблі – моє рідне село на Переяславщині (Спогади). – Переяслав-Хмельницький, 2011. – 280 с.
 29. Набок Л.М. Православні храми Переяславщини: історія, дослідження, сучасність / Л.М. Набок, О.В. Колибенко. – К., 2007. – 176 с.
 30. Назаренко М. На дні майбутнього моря / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1972. – 17 лютого.
 31. Назаренко М. Народжується нове село / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1970. – 30 травня.
 32. Назаренко М. Скрес Славутич / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1967. – 23 березня.
 33. Назаренко М. Сосни на березі моря / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1967. – 13 червня.
 34. Назаренко М. Сьогодні нового села / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1971. – 15 травня.
 35. Назаренко М. У Нових Циблях / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1968. – 27 липня.
 36. Назаренко М. Ще раз про Нові Циблі / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1970. – 12 грудня.
 37. Назаренко М. Шоста в дніпровському каскаді / М. Назаренко // Комуністична праця. – 1970. – 16 травня.
 38. Петренко В. Ранок нового села / В. Петренко // Комуністична праця. – 1970. – 16 червня.
 39. Приходько А. Городище колишне згадаєм і людей, що жили в цьому селі... / А. Приходько // Вісник Переяславщини. – 2008. – 22 серпня.
 40. Приходько А. Не помре красива легенда про козацьке село Підсінне / А. Приходько // Вісник Переяславщини. – 2006. – 23 травня.
 41. Приходько А. Як часто сниться те Підсінне. То рай від Бога був / А. Приходько // Вісник Переяславщини. – 2008. – 12 серпня.
 42. Приходько А. Якби ви знали як кортить у ті місця, де народився / А. Приходько // Вісник Переяславщини. – 2008. – 1 серпня.
 43. Сорокова С. Не летять ластівки у Зарубинці (продовження) / С. Сорокова // Вісник Переяславщини. – 2005. – 22 березня.
 44. Сорокова С. Не летять ластівки у Зарубинці (продовження) / С. Сорокова // Вісник Переяславщини. – 2005. – 5 квітня.
 45. Сорокова С. Не летять ластівки у Зарубинці / С. Сорокова // Вісник Переяславщини. – 2005. – 15 лютого.
 46. Ткаченко І. Нова історія села / І. Ткаченко // Комуністична праця. – 1972. – 7 листопада.
 47. Трухан Л. Найкраще в світі те село – Підсінним звалося воно / Л. Трухан // Вісник Переяславщини. – 2006. – 5 вересня.

48. Турчак І. Будівники моря / І. Турчак // Комуністична праця. – 1966. – 20 жовтня.
49. Шульга З. Тут буде Канівське море / З. Шульга // Комуністична праця. – 1964. – 1 січня.

Демьяненко Б., Демяненко В. Действия республиканского компартийного руководства по строительству и переселению села Цыбли Переяслав-Хмельницкого района (1967-1972 гг.).

В статье анализируется сложный комплекс правительственных и социально-экономических мероприятий, которые проводились во время сооружения Каневского водохранилища и переселение жителей ряда сел Переяслав-Хмельницкого района.

Ключевые слова: с. Цыбли, Переяслав-Хмельницкий район, жители, затопленные села.

Demyanenko B., Demyanenko V. Event republican communist party guide to building and resettlement village Tsibliyev Pereyaslav-Khmel'nitsky region (1967-1972 years).

The article analyzes the complex governance and socio-economic activities that were conducted during the construction of the Kanev Reservoir and several resettlement villages Pereyaslav-Khmel'nitsky region.

Keywords: sec. Tsibliyev, Pereyaslav-Khmel'nitsky region, residents flooded the village.

Одержано 04.10.2012